

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Рада молодих учених Університету Ушинського

Історико-філологічний факультет

Кафедра всесвітньої історії та методики її навчання

«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»

25 квітня 2025 року

Збірник матеріалів

Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

Одеса

УДК 930.2 + 930.85 + 94
I-90

DOI: <https://doi.org/10.24195/978-617-7790-55-5-2025>

*Рекомендовано вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №17 від 26 червня 2025 р.)*

Рецензенти:

Гончарук Т. Г. – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Атаманюк З. М. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Історична наука в умовах війни очима здобувачів вищої освіти та молодих І-90 учених : збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. 117 с.

ISBN 978-617-7790-55-5

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої дослідженню наступних концептуальних питань сучасної історичної науки: методологія та історіографія історичних досліджень, головні аспекти розвитку суспільств Стародавнього світу та Середніх віків, проблеми Нової та Новітньої історії, концепт історичної пам'яті в умовах війни, історія міжнародних відносин, історія військової справи.

Матеріали, подані у збірнику будуть корисними для науковців, освітян та всіх хто прагне вдосконалити освітній процес та сприяти розвитку сучасної історичної науки.

УДК 930.2 + 930.85 + 94

Рибак О. В. Евакуація британських та французьких військ з Дюнкерка (1940 р.)	53
--	----

Концепт історичної пам'яті в умовах війни

Маціборко Є. О. Трансформація історичної пам'яті Греції під час боротьби за незалежність	58
Окорокова В. В. Memory as a social phenomenon in the history of Paul Ricoeur	64

Історія міжнародних відносин

Малога О. А. Зовнішньополітична стратегія Данії в епоху наполеонівських війн (1799-1814)	69
Руденко А. О. Причини Індо-Пакистанського конфлікту	75
Набока О. В., Черкащенко О. О. Політика США у корейській державі Чосон під час японсько-китайської війни 1894 – 1895 рр.	78
Яворська Т. В. The Expression of Confucian Ideology in China's Foreign Policy	83

Історія військової справи

Атмажов О. Ю. Армія держави Чосон	88
Сотніченко О.В. Розвиток артилерії в армії Наполеона (1799-1815)	97
Ткаченко В. В. Використання бойових слонів у військовій тактиці на території Стародавнього Сходу	101
Янак Д. Важкі танки Вермахту	105
Інформація про авторів	112

Маціборко Є. О.

Трансформація історичної пам'яті Греції під час боротьби за незалежність

У часи національних випробувань особливої ваги набуває історична пам'ять – як основа самоідентифікації та як засіб легітимації боротьби. Грецька революція 1821 р. та подальша війна за незалежність, що стали символом спротиву та національного відродження, були не лише політичною, але й глибоко культурною подією, що пробудила пам'ять та увагу до античного минулого та його здобутків. У контексті триваючої боротьби України за незалежність, дослідження грецького досвіду розвитку концепції історичної пам'яті під час війни, на нашу думку може стати корисним та практичним.

Досліджуванні нами аспекти грецької революції 1821 р. та подальшої війни за незалежність були висвітлені: у книзі «Liberating Hellenism from the Ottoman Empire» [10], авторства Гонди ван Стін, статтях «An “Ancient” Landscape: European Ideals, Archaeology, and Nation Building in Early Modern Greece» [7], «Nineteenth-century travellers in Greek lands: politics, prejudice and poetry in Arcadia» та інших [8].

*Концепт
історичної
пам'яті в
умовах війни*

Із числа джерел необхідно виділити: переклад маніфесту Олександра Іпсіланти у британській газеті «Morning Chronicle» від 13 квітня 1821 р. [3], звернення Мавроміхаліса, голови Мессенського сенату повсталих, від 25 травня 1821 р. до громадян США [2], закон про наукові та мистецькі зібрання держави, а також виявлення, збереження і використання старожитностей від 10 травня 1834 р. та інші [1].

Після падіння Візантійської імперії основним ядром історичної пам'яті для грецького населення стала православна церква [5, с. 1]. Навіть у XVIII ст. існувала надія на повернення минулого устрою, що відображалася в розповідях про воскресіння останнього візантійського імператора і в пророцтвах про відновлення православного царства на Босфорі [6, с. 1-2]. Однак, на розі XVIII та XIX ст. поступово формується прошарок населення, який під впливом європейської освіти та філософії Просвітництва, намагається побудувати нову концепцію самоідентифікації із акцентом на античних здобутках. Хоча необхідно зазначити, що подібний світогляд був характерний лише для вузького кола еліт [6, с. 2-3].

Додаткового імпульсу для розвитку в цьому напрямку надавали дії іноземців, в основному із числа підданих країн Західної Європи, які займалися археологічними розкопками, дослідженнями та скупкою античних артефактів, а іноді відвертим розграбовуванням. Із числа найвідоміших подібних випадків необхідно виділити експедицію лорда Елгіна. В якості посла Великобританії у Константинополі він добився офіційного дозволу Порти на дослідження Парфенону, де під його проводом ряд артефактів було зарисоване, з деяких знято зліпки, але найцінніші – переміщено до Британії, серед них 12 скульптур, 15 метоп і 56 плит фризу [4, с. 264-265].

Іншим яскравим прикладом є вивезення із Греції статуї Венери Мілоської. Цей артефакт намагався придбати грецький фанаріот Ніколаос Мурузес, однак,

запропоновану ним ціну перебив секретар французького посольства в Константинополі Луї Марцел, який передав витвір мистецтва до Лувру [10, с. 32].

В очах деяких європейців греки були не гідними власного античного спадку, а його колекціонування все більше приймало змагальне-політичний характер, особливо між представниками Британії та Франції [10, с. 28-29].

Реакцією зі сторони греків стала активізація окремих громадян, в основному із числа європеїзованих. Одним із них був Адамантіос Кораїс, який ще у 1807 р. запропонував створити загальногрецький музей старожитностей та бібліотеку, в яких мали зберігатися знайдені давньогрецькі артефакти, рукописи та їх переклади. Схожі ідеї розвивала організація Філомузес Етерія (Philomousos Hetaireia), яка пішла далі і висунула думку про виключне право греків володіти власною античною спадщиною, однак до 1821 р. подібні рухи залишалися лише приватними ініціативами із вкрай обмеженими можливостями [10, с. 29-30]. Більшість населення хоча і засуджувало дії європейців, але активних кроків для їх зупинки не здійснювало [7, с. 13].

Після початку революції 1821 р. та подальшої війни за незалежність Греції, все більша суспільна увага стала приділятися грецькій історії та її досягненням, особливо античному періоду. В цьому контексті показовим є звернення Олександра Іпсіланті, одного із символів початку руху, яке мало слугувати призовом для греків по всьому світу до озброєної боротьби проти турецького володарювання. Іпсіланті апелює до образу античних пращурів, закликаючи згадати подвиги героїв Марафону та Фермопіл, «використовуючи стародавню мужність як зброю» [3].

Майже одночасно із цим, Петрос Мавроміхаліс, ще один із багаточисельних очільників повсталих, публікує звернення до громадян США від імені грецького народу, в якому відверто маніпулює моральними цінностями, спираючись на образи історичних постатей: «Ні, співгромадяни Пенна,

Вашингтона і Франкліна не відмовлять у своїй допомозі нащадкам Фокіона і Фрасібула, Арата і Філопемена...» [2].

На прикладі цих двох джерел яскраво помітний той факт, що публічне звернення до античної тематики та загравання із нею, слугували для деяких грецьких політиків скоріше елементами зовнішньої, ніж внутрішньої політики [7, с. 17]. Оскільки більшість самих греків не тільки не мали достатньої освіти, щоб оцінити тонкість та елегантність подібних прийомів, а й навіть не вміли читати [9, с. 13].

Слід зазначити, що деякі представники грецького населення навпаки активно сприяли витоку цінностей із країни, відомі випадки подібних дій навіть за сприяння членів Філомузес Етерії, які продали та вивезли ряд скульптур з Егіни, хоча це пояснювалося кращими умовами їх зберігання у новому місці [7, с. 16]. Інші ж брали активну участь у їх руйнації, такі як Одиссеас Андруцос, один із військових ватажків повсталих, який незважаючи на ім'я античного героя, знищив статую лева в Херонеї, шукаючи під нею золото [4, с. 321].

Попри вищезазначені перепони та складнощі викликані війною, Філомузес Етерії вдалося перейти від невеликої приватної організації до рівня ініціативної групи, яка впливала на рішення новоствореного грецького уряду. В 1824 р. Філомузес відновляє свою діяльність, відаючи тепер не лише старожитностями, а й освітою, задля чого отримала від держави ряд приміщень, характерно, що всі вони до цього були мечетями [7, с. 16].

Незважаючи на скрутне становище уряду та міжусобиці серед повсталих, на початку 1826 р. усі старожитності Афін та Аттики були передані у відання Філомузес Етерії і хоча регіон був захоплений турецькими військами вже влітку 1826 р., подібний крок свідчить про зміни у сприйнятті історичної спадщини. Показовим є епізод із голландським полковником, який в розпал війни придбав та вивіз ряд артефактів із Мілосу, на що один із членів уряду Маврокордатос демонстративно відповів у листі: «якщо старожитності, що знаходяться в

класичній землі Греції, високо цінуються всіма націями, то нація, яка щоденно проливає ріки крові, аби відвоювати їх у війні та викопати з надр землі, де вони ледве уникли наруги найтяжчого варварства, безсумнівно, має священні й незаперечні права. Усі повинні визнати та поважати ці права, а вчені й філелліни мають вважати навіть найменшу шкоду, заподіяну їм, святотатством [7, с. 19-20].

Таким чином, ми бачимо трансформацію сприйняття античної спадщини від ролі символічного капіталу до фактору національної легітимності та нового ядра історичної пам'яті для населення [7, с. 20]. Звісно, повноцінне діюче законодавство щодо охорони та збереження історичних пам'яток з'явиться лише у 1834 р. за сприяння вже баварського двору [1], однак, ми можемо стверджувати, що тенденція щодо розвитку у данному напрямку зародилася ще в період грецького республіканського уряду, хоча і не без фактору європейського впливу, оскільки, як висловила грецька дослідниця Елені Бастеа: «революція була орієнтована на Європу не менше, ніж вона була направлена проти османів» [8, с. 2-3].

У Греції періоду революції 1821 р. та подальшої війни за незалежність апеляція до античного минулого, образів героїв та їх діянь стала засобом самоідентифікації для окремих еліт, а згодом і для значної маси населення. Попри початкову відчуженість від цих ідей, в умовах війни сформувалася нова система цінностей та історичної пам'яті, на що, безумовно, вплинув і зовнішній фактор у вигляді європейських мандрівників, вчених та колекціонерів. За відносно короткий проміжок часу відбулася еволюція від сприяння відчуженню античних артефактів до їх систематичного захисту на державному рівні. Подібні процеси сприяли не лише збереженню історичної спадщини, а й розвитку самих державних інституцій, в першу чергу пов'язаних із освітньою та науковою діяльністю.

Література

1. Gesetz, die wissenschaftlichen und artistischen Sammlungen des Staates, ferner die Auffindung und Erhaltung der Alterthümer, sowie deren Benützung betreffend : of 10.05.1834.
URL: <https://transllegisl.hypotheses.org/uebersicht/koenigreich-griechenland-1892-05-10u22> (date of access: 14.04.2025).
2. Mavromichalis P. To the Citizens of the United States. *Hellenic independence and America's contribution to the cause*. Rutland, 1934. P. 159–161.
URL: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015008435581&seq=7> (date of access: 14.04.2025).
3. Ypsilantis A. Greek insurrection. *Morning Chronicle*. 1821. 13 April. P. 3.
URL: <https://britishnewspaperarchive.co.uk/viewer/BL/0000082/18210413/003/0003?browse=true> (date of access: 14.04.2025).
4. Маринович Л. П., Кошеленко Г. А. Судьба Парфенона. Москва : Языки русской культуры, 2000. 352 с.
5. Петрунина О. «Великая идея» в греческой литературе и искусстве XIX – начала XX века. *academia.edu*.
URL: https://www.academia.edu/6319102/_ВЕЛИКАЯ_ИДЕЯ_В_ГРЕЧЕСКОЙ_ЛИТЕРАТУРЕ_И_ИСКУССТВЕ_XIX_начала_XX_века (дата звернення: 14.04.2025).
6. Петрунина О. Представления греков о судьбе Османской империи в XVIII - начале XX в. *cyberleninka*.
URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/predstavleniya-grekov-o-sudbe-osmanskoj-imperii-v-xviii-nachale-xx-v> (дата звернення: 14.04.2025).
7. Athanassopoulou E. F. An «Ancient» Landscape: European Ideals, Archaeology, and Nation Building in Early Modern Greece. *academia.edu*.
URL: https://www.academia.edu/2338816/An_Ancient_Landscape_European_Ideals_Archaeology_and_Nation_Building_in_Early_Modern_Greece (date of access: 14.04.2025).
8. Bastea E. Nineteenth-century travellers in Greek lands: politics, prejudice and poetry in Arcadia.
URL: <https://www.unm.edu/~ebastea/pdfs/19th%20C.%20Travellers.pdf> (date of access: 14.04.2025).
9. St Clair W. That Greece Might Still Be Free The Philhellenes in the War of Independence. Cambridge : Open Book Publishers, 2008. 478 p.

10. Van Steen G. Liberating Hellenism from the Ottoman Empire. New York : Palgrave Macmillan, 2010. 264 p.

DOI: <https://doi.org/10.24195/978-617-7790-55-5-2025-5>

Окорочова В. В.

Memory as a social phenomenon in the history of Paul Ricoeur

Paul Ricoeur entered the history of philosophical and historical thought as a prominent thinker in the field of collective memory issues. Interestingly, his ideas have become generally accepted and known in modern circles of scientific research on this topic. As noted by K. Sigov, professor at the Sorbonne and the University of Chicago, Paul Ricoeur was also an honorary professor at more than 30 universities around the world, including the Kyiv-Mohyla Academy. The scientist continues that at the turn of the 21st century, Ricoeur's philosophy plays a fundamental role, similar to that played for the culture of the 20th century by the thought of Bergson, Husserl, Heidegger, Wittgenstein, and Gadamer. Ricoeur brought classical thought far beyond the scope of philosophical and humanitarian circles - into the broad field of public life of mankind. He returned to practical philosophy that high dignity that is almost forgotten in post-communist countries [4, p. 6].

Another Ukrainian researcher, O. Losyk, analyzing his works, draws attention to the fact that the approximately 700-page volume “Memory, History, Oblivion” became not only another meaningful monograph in his fruitful output, but also an extremely valuable semiotic index in modern memory studies. The book received excellent reviews in the non-French-speaking intellectual world and contributed to the deepening of interdisciplinary cooperation between humanists, primarily philosophers of history, historians of philosophy, political scientists and art historians [1, p. 57].

It is interesting that P. Ricoeur addresses the problems of history within the framework of his study of the good life of “the capable man” (*l'homme capable*) together with other people. Addressing the problems of personality and social life, the scientist first posed the question of memory and was able to see its complex, dialectical

Наукове видання

**«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»**

Збірник матеріалів

Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

м. Одеса, 25 квітня 2025 р.